

Kliiniline neuropsühholoogia

Juhend patsientidele ja nende perekondadele

Ameerika Psühholoogide Assotsiatsioon

40. divisjon (Kliiniline neuropsühholoogia)

Mis on kliiniline neuropsühholoogia?

Kliiniline neuropsühholoogia on meditsiiniteaduste haru, mis keskendub ajutegevuse uurimisele. Kliiniline neuropsühholoog on spetsialist, kellel on teadmisi sellest, kuidas käitumine ja omandatud oskused on seotud ajustruktuuride ja -süsteemidega. Kliinilises neuropsühholoogias hinnatakse ajufunktsioone mõõtmise teel. Üksikasjalikku tugevuste ja nõrkuste profiili kasutatakse näiteks diagnoosi täpsustamisel ja edasise ravi planeerimisel. Kliiniline neuropsühholoog juhib hindamisprotsessi ja annab selle põhjal soovitusi. Ta võib alustada ka ravitegevust (kognitiivse taastusravi või psühhoteraapia näol).

Miks mind suunati?

Neuropsühholoogilised hindamised on ette nähtud aitamaks arstidel ja teistel spetsialistidel mõista, kuidas erinevad ajupiirkonnad ja -süsteemid töötavad. Testimine on tavaliselt soovitatav, kui Teie sümptomid või kaebused on seotud mälu ja/või mõtlemisega. Võite tunnetada muutust keskendumisel, organiseerimisvõimes, arutluskäigus, mälu- ja kõnevõimes, tajus, oma tegevuste planeerimisel või isiksuses. Muutus võib olla tingitud mistahes meditsiinilistest, psüühilistest või geneetilistest põhjustest. Testimine on kasulik Teie konkreetse olukorra mõistmisel ja tõlgendamisel.

Mida hinnatakse?

Tüüpiline neuropsühholoogiline hindamine sisaldab järgnevate valdkondade uurimist:

- Üldine intellektuaalne võimekus
- Kõrgema taseme täidesaatvad võimed
(nt tegevuse planeerimine, arutluskäik, probleemide lahendamine)
- Tähelepanu ja keskendumisvõime
- Õppimine ja mälu
- Keel
- Nägemis- ja ruumitaju
- Mootorsed ja sensoorsed oskused
- Meeleolu ja isiksus

Kuidas uuringutulemusi kasutatakse minu olukorra lahtimõtestamiseks?

Sõltuvalt Teie vajadustest võib osa eelpool kirjeldatud võimetest mõõta täpsemalt kui teisi. Tulemusi saab võrrelda inimestega, kes on Teile mitmel viisil sarnased, k.a. soorituse eakohasust Teie haridustaseme juures. Lisaks tehakse märkmeid ka selle kohta, mil viisil Te küsimustele vastate ja ülesandeid lahendate. Analüüs annab aimu, kas Teie võimekuses on esinenud tagasilangus võrreldes haigestumisele eelnenud ajaga. Kirjeldatud meetodite vahendusel on võimalik kindlaks teha Teie võimete tugevamad ja nõrgemad küljed.

Mida tulemused mulle minu seisundi kohta kõnelevad?

Testitulemuste abil on võimalik mõtestada oma seisundit mitmel viisil.

- Uurimine võib tuvastada puudusi konkreetsetes valdkondades. Uurimise käigus võivad ilmned kerged mälu- ja mõtlemishäired, mis ei pruugi ilmned muus olukorras. Kui probleemid on väga tagasihoidlikud, võib testimine olla ainus võimalus nende tuvastamiseks. Näiteks aitab see otsustada, kas mälu käepärasuse alanemine peegeldab normaalse vananemisega seotud muutusi või neuroloogilist või psühhiaatrilist häiret. Testimist võib kasutada ka tuvastamiseks

meditsiinilisi probleeme, mis võivad mõjutada mälu ja mõtlemist, nagu näiteks diabeet, metaboolne sündroom, spetsiifiline nakkushaigus või alkoholism.

- Testitulemusi saab kasutada ka haiguste eristamisel, mis on väga oluline, kuna efektiivne ravi sõltub täpsest diagnoosist. Erinevad haigused põhjustavad erinevaid käitumismustreid, seega võivad tulemused olla kasulikud täpsustamisel, missugused ajupiirkonnad konkreetse haiguse puhul on häirunud ning kuidas nad haiguse progresseerumisel osalevad. Näiteks võib testimine eristada Alzheimeri tõbe, insulti ja depressiooni. Teie raviarst kasutab saadud teavet koos teiste leidudega, nagu näiteks ajukuvamine ja vereanalüüsid, et määrata võimalikult täpne diagnoos.
- Mõnikord kasutatakse testimist, et määrata funktsionaalne baastase, mõistmaks inimese seisundit enne spetsiifilise haiguse väljakujunemist. Nii saab hilisemaid muutusi mõõta väga objektiivselt ja konkreetse isiku põhiselt.
- Testitulemusi võib kasutada ravi planeerimisel, rakendades patsiendi tugevusi, et kompenseerida nõrkuseid. Tulemused aitavad selgitada, milliste valdkondadega peaks tööd tegema ja mis strateegiaid harjutamisel kasutada. Näiteks võivad tulemused aidata planeerida ja hinnata taastusravi kulgu, jälgida oskuste taastumist pärast insulti või traumaatilist ajukahjustust.
- Uuringud on näidanud, kuidas konkreetsete testide tulemused on seotud igapäevaste funktsionaalsete oskustega nagu arveldamine, sõidukijuhtimisoskus või töövõime Teie ametikohal. Teie tulemused aitavad raviarstil mõista, mis probleemid võivad Teid mõjutada igapäevaelus ning kuidas neid lahendada.

Millega ma peaksin arvestama?

Neuropsühholoogiline uuring koosneb üldjuhul intervjuust ja testimisest. Intervjuu jooksul kogutakse teavet, mis on edasiste tulemuste tõlgendamisel oluline. Teil palutakse anda teavet kaebuste, haiguste ajaloo, ravimikasutuse ja muude tähtsate tegurite kohta. Testimise käigus kasutatakse valdavalt paber-ja-pliiats-tüüpi ülesandeid ning esitatakse erinevaid küsimusi. Uuringu pikkus sõltub Teie võimekusest ja üldisest lahenduskiirusest. Mõned testid on lihtsad, samas on mõned teised pisut keerulisemad. Kõige tähtsam on, et annate uurimuse käigus esitletud ülesannete lahendamisel oma parima Võtke kaasa prillid või kuuldeaparaat, kui te neid kasutate. Enne uuringule tulekut püüdke end välja

puhata. Suure tõenäosusega leiate testprotseduuri olevat huvitava ning saadud informatsioonil on Teie ravi edasisel planeerimisel oluline roll.

Allikas: <http://www.div40.org/pdf/NeuropsychBroch2.pdf>